

Werkplaatsen

De epistemische samenleving

Opkomst van onderscheid binnen
de elektronische ruimte

Voorbij de utopische waarheid

Redactie

René Boomkens, Rijks Universiteit Groningen
José van Dyck, Universiteit Maastricht
Hans Harbers, Rijks Universiteit Groningen
Ruud Hendriks, Universiteit Maastricht
Jozef Keulartz, Landbouwniversiteit Wageningen
Irene Klaver, State University of New York, Stony Brook
Lies Wesseling, Universiteit Maastricht
Paul Wouters, Universiteit van Amsterdam

Redactiesecretariaat

Olga van der Veen, Pythagorasstraat 26, 1098 GC Amsterdam.
Richtlijnen voor het inzenden van kopij zijn aan te vragen bij het redactiesecretariaat. *Boeken ter recensie* sturen aan P. Wouters, Wetenschapsdynamica, UvA, Nieuwe Achtergracht 166, 1018 WV Amsterdam.

Administratie

ke@m is een uitgave van Uitgeverij Boom, Amsterdam. Abonnementen kunnen wel tussentijds ingaan, maar niet tussentijds beëindigd worden. Opzeggingen ten minste één maand voor het einde van de jaargang.

Voor abonnementen en losse nummers wende men zich tot:
Boom Distributiecentrum, Postbus 400, 7940 AK Meppel,
telefoon 0522-257012.

Voor opgave van advertenties: Boom Pers, Postbus 1058, 7940 KB Meppel, t.a.v. Fennie van der Weide, telefoon 0522-266120.

ke@m verschijnt vier maal per jaar. Het abonnement kost f 75,- voor studenten en AIO's (geldt voor vier achtereenvolgende jaren), f 102,- voor niet-studenten, f 182,- voor instellingen.

Verzorging omslag en binnenwerk: Marry van Baar

Foto omslag: Ronald Emanuel

© Uitgeverij Boom, Amsterdam

Niets uit dit tijdschrift mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

16 APR 1997

k&m

TIJDSCHRIFT VOOR EMPIRISCHE FILOSOFIE

jaargang XXI 1997-1

Inhoud

Redactioneel 3**Artikelen**

Karin Knorr-Cetina – **De epistemische samenleving**
Hoe kennisstructuren zich nestelen in sociale structuren 5

Saskia Sassen – **Opkomst van onderscheid binnen de**
elektronische ruimte 29

Rein de Wilde – **Voorbij de utopische waarheid** *Een essay*
over de relatie tussen waarheid, wetenschap en utopie 39

Review-artikel

Hans Harbers – **Onzekere grenzen** 54

Boekbespreking

Henk van den Belt – **Constructivisme in soorten** 68

Over de auteurs 79

Redactioneel

Een nieuw jasje, een nieuwe ondertitel en een gedeeltelijk vernieuwde en uitgebreide redactie. Dat verdient uitleg.

Kennis en Methode. Tijdschrift voor wetenschapsfilosofie en methodologie. Onder die vlag verscheen, nu twintig jaargangen geleden, het eerste nummer van dit blad; in een tijd waarin de grondslagen van wetenschapsbeoefening in het centrum van de belangstelling stonden, niet alleen binnen de wetenschapsfilosofie, maar ook in de natuurwetenschappen en in de sociale wetenschappen. Aard en inhoud van de wetenschappelijke methode en de vraag naar het maatschappelijk functioneren van de wetenschap vormden de hoofdpunten van analyse en debat. Met de empirische wending in de wetenschapsfilosofie is, gaandeweg, de aandacht verschoven van meer historische en sociologische studies naar het intern en extern functioneren van wetenschap. *Tijdschrift voor wetenschapsfilosofie en wetenschapsonderzoek*, zo luidt dan ook de ondertitel sinds 1988. En met de vervaging van het onderscheid tussen fundamentele en toegepaste wetenschap kwam daar al snel ook de technologie als object van onderzoek bij.

Er was de afgelopen jaren volop aandacht voor de dynamiek van wetenschappelijke kennis en praktijken. Technologie, groot of klein, werd onder de loop gelegd. Maatschappelijke vragen rond wetenschappelijke en technologische ontwikkelingen kregen alle ruimte. Maar er gebeurde meer. In toenemende mate ging *Kennis en Methode* aandacht besteden aan het milieu, aan ethische vraagstukken rond gezondheid en ziekte, aan architectuur, democratie, gender-kwesties, journalistiek, praktijken van bevallen, en aan ontwikkelingsproblematiek, om slechts een greep uit recente jaargangen te doen.

Het gegroeide inzicht in de samenhang tussen wetenschap, technologie en samenleving vormde en vormt nog steeds een natuurlijke geleider om de aandacht te herverdelen. Kennis is tegenwoordig immers overall. Het is een vorm van representatie; en aangezien ook reclameboodschappen, gebouwen en reisbrochures representeren, kunnen ook die op hun ingeschreven kennis worden ondervraagd. Kennis maakt

vrij, maar heerst ook, en verdeelt. De kennismaatschappij kent vele gezichten. De ontwikkeling van technologie houdt niet op bij de poorten van de technische universiteit of het ingenieursbureau. En de maatschappelijke impact ervan blijft niet beperkt tot de officiële kanalen die haar moeten begeleiden, technology assessment, het politieke bedrijf of de media. De materialiteit van het bestaan ligt als het ware op straat. Van de stad als podium tot aan de dagelijkse gang van zaken bij McDonalds. Van het ziekenhuis tot de bibliotheek. We leven in een technologische cultuur. De samenleving, ten slotte, bestaat in de ogen van velen niet langer uit een overzichtelijk geheel met centrale controlerende organen, maar heeft zich langs netwerken van uiteenlopende schaal verdeeld in talloze mengsels van lokaal en globaal, vreemd en vertrouwd. Wetenschap en technologie, politiek en cultuur, normen en waarden. Wie het ene bestudeert, kan niet om het andere heen. Dat is de consequentie van de verwevenheid van kennis, macht en moraal in onze (post)moderne samenleving.

Kennis en Methode wil op die ingeslagen weg voortgaan. De herverdeelde aandacht voor representaties, materialiteit en socialiteit buiten de gebaande wegen van strikt wetenschappelijke en technologische praktijken wil zij expliciteren en verder onderzoeken. Dat vereist meer dan 'interdisciplinariteit' in de zin van een optelsom van disciplinaire benaderingen van een gezamenlijk object. Het vergt veeleer een intellectuele kruisbestuiving tussen filosofen, sociale wetenschappers, historici, literatuurwetenschappers, antropologen, juristen, economen en bestuurskundigen, waarbij termen en vragen verschuiven van object naar object, en van thema naar thema. Het vereist ook een voortdurende combinatie van theorievorming en empirisch onderzoek. Niet in de klassieke zin dat na het toetsen van een hypothese een algemene theorie wordt geformuleerd, of omgekeerd. Het is theorie in de filosofische zin van het woord die met empirie wordt verbonden. Theorie staat dan niet voor de wetten van de werkelijkheid, maar voor de taal waarin die werkelijkheid gevat wordt en gestalte krijgt. Het stellen van vragen aan de termen waarmee we de werkelijkheid beschrijven, gecombineerd met het plegen van daadwerkelijke beschrijvingen, ziedaar de ondertitel: *Tijdschrift voor empirische filosofie*.

Kortom, *Kennis en Methode* als een tijdschrift waarin de materiële dimensie van het sociale leven en de alomane aanwezigheid van wetenschap en technologie in onze cultuur centraal staan. Een tijdschrift ook met een specifieke stijl waarin theoretische en empirische oriëntatie samengaan. En dat alles met een gepast wantrouwen jegens de kennis en de normen die in bestaande manieren van denken en doen geïncorporeerd zijn. Een tijdschrift, tot slot, dat gedegenheid en precisie paart aan enthousiasme en levendigheid. Een doorstart.